

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Чигріної Яни Юріївни **«Формування методичної компетентності асистентів вчителя в умовах неперервної освіти»**,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01
«Освіта/Педагогіка» Спеціальність 016 «Спеціальна освіта»

Актуальність теми дисертаційної роботи, її зв'язок із планами відповідних галузей наук.

Подана Чигріною Я.Ю. наукова робота **«Формування методичної компетентності асистентів вчителя в умовах неперервної освіти»** на здобуття наукового ступеня доктора філософії є актуальним дослідженням нагальної проблеми створення і функціонування команди фахівців в умовах неперервної освіти. Його актуальність також зумовлена підвищеною увагою та запитом суспільства щодо необхідності включення осіб з особливими освітніми потребами (ООП) в освітній процес та надання їм якісних освітніх послуг. Це потребує кваліфікованих освічених фахівців, які мають забезпечувати відповідну якість освіти. Зокрема, важливу роль у цьому процесі відведено асистенту вчителя, який є обов'язковим учасником команди супроводу дитини з особливими освітніми потребами. В свою чергу, підвищення рівня його професійної компетентності є актуальним завданням в умовах неперервної освіти. Особливої ваги набуває питання підвищення рівня методичної компетентності асистентів вчителів, які працюють в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням.

Вітчизняній системі освіти осіб з ООП донині притаманна проблема браку наукових досліджень зазначеної проблематики, що зумовлює необхідність подальшого пошуку й оновлення змісту, форм і методів

професійної підготовки та перепідготовки асистентів вчителів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Тож, дисертаційне дослідження Чигріної Я.Ю. присвячене актуальній та недостатньо розробленій в науково-методичному аспекті проблемі формування методичної компетентності асистентів вчителя. А відтак, потребує вирішення задля підвищення ефективності інклюзивного навчання дітей з ООП на основі принципів неперервності системи підготовки асистентів вчителя з постійним удосконаленням рівня їх професійної компетентності.

В цьому контексті важливим є звернення авторки до проблеми формування методичної компетентності асистентів вчителів. Зокрема, дисертантка вперше розкриває зміст і структуру методичної компетентності асистентів вчителя, визначає та обґрунтовує модель та педагогічні умови розвитку такої компетентності в системі післядипломної педагогічної освіти шляхом проходження курсів підвищення кваліфікації та проведення різних видів методичної роботи, відповідно до оновлених нормативно-правових актів у сфері освіти.

При цьому, Чигріна Я.Ю. звертає увагу на необхідності подолання суперечностей між: підходами до реформування системи освіти та якістю впровадження стратегій для розвитку інклюзивного навчання в Україні; між рівнем вимог сучасного громадянського суспільства до якості професійної підготовки та перепідготовки асистентів вчителів у системі неперервної освіти і недостатнім рівнем науково-методичного супроводу для ефективного забезпечення цього процесу.

Зв'язок теми дисертації з планом науково-дослідної роботи.

Як і годиться, тема дисертації відповідає науковому напрямку роботи відділу інклюзивного навчання Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України і виконана в межах науково-дослідної

теми «Науково-теоретичні основи моделювання інклюзивного освітнього середовища» (номер державної реєстрації № 0121U108685).

Характеристика основних положень роботи.

У процесі досягнення стратегічної мети дослідження – розроблення науково-методичних засад та експериментальної перевірки педагогічних умов розвитку означеної компетентності асистентів вчителя в процесі неперервної освіти, здобувачкою охарактеризовано сучасний стан організації інклюзивного освітнього середовища, ґрунтовно та різнобічно представлено результати вивчення проблеми підготовки та перепідготовки асистента вчителя у педагогічних дослідженнях.

Не залишилися осторонь і питання законодавчого та наукового забезпечення фахової перепідготовки асистентів вчителя в умовах неперервної освіти, які на основі одержаних результатів набули подальшого розвитку.

Забезпеченню змістовності та наукової глибини викладених у дисертації положень сприяв ґрунтовний теоретичний аналіз наукових джерел. Це дає підстави констатувати високий рівень дослідницької компетентності дисертантки, належне володіння теоретичними та емпіричними методами дослідження, вміння логічно, послідовно та аргументовано викладати науковий матеріал.

У роботі зроблено ґрунтовний аналіз ключових понять, що стосуються визначеної проблеми, а також, запропоноване акторське визначення поняття методичної компетентності асистента вчителя та структури цієї компетентності, яка складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного компонентів, що стало принципово важливим при розробленні авторської моделі розвитку методичної компетентності асистентів вчителя.

Дисертанткою доцільно визначено та обґрунтовано педагогічні умови, які є основою запропонованої моделі розвитку методичної компетентності асистентів вчителя, на основі якої визначено мету, зміст і характер діяльності

асистента вчителя, складники та необхідне методичне забезпечення процесу формування методичної компетентності. Слід відзначити, що педагогічні умови, визначені дисертанткою, ґрунтуються на теоретичному аналізі літературних джерел та методиці експертного оцінювання із залученням досвідчених фахівців у сфері інклюзивної освіти. Це підтверджує достовірність авторських напрацювань.

Заслуговує на увагу і той факт, що дослідниця розкриває певні суперечності та недосконалості у системі неперервної освіти щодо підвищення фахового рівня асистентів вчителів, при цьому наголошує на можливості їх вирішення за рахунок удосконалення змісту освітніх програм і використання сучасних технологій та методів роботи.

Безсумнівним здобутком є представлені у роботі результати дослідницького зрізу щодо визначення рівня розвитку методичної компетентності асистентів вчителя контрольної та експериментальної груп, що засвідчили реальні переваги запровадження у практику методичної роботи визначених педагогічних умов розвитку методичної компетентності асистентів вчителя.

Важливим є й те, що здобуті результати піддавалися кількісній, якісній та статистичній інтерпретації. Це дало можливість порівняти результати дослідження і дійти висновку, що запроваджені методи роботи, визначені та обґрунтовані педагогічні умови позитивно вплинули на розвиток методичної компетентності асистентів вчителя.

Як вже зазначалося, не викликає сумнівів достовірність всіх одержаних результатів, які пройшли апробацію та з успіхом впроваджуються в систему роботи Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» та інших дотичних закладів освіти (методичні рекомендації «Організація і забезпечення інклюзивного середовища в закладах загальної середньої освіти» та ін.).

Підсумкові результати дисертаційного дослідження відображено у загальних висновках, які корелюють з висновками до розділів та відображають досягнення мети й завдань дослідження.

Наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Чигріної Яни Юріївни є комплексним теоретичним дослідженням з практичним спрямуванням та має наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше:

- розкрито сутність методичної компетентності працівників освіти як науково-теоретичної проблеми. Зокрема, запропоноване акторське визначення поняття методичної компетентності асистента вчителя та структуру цієї компетентності, яка складається з ціннісно-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного компонентів;
- розроблено та презентовано модель розвитку методичної компетентності асистентів вчителя у системі неперервної освіти;
- обґрунтовано педагогічні умови, які є основою запропонованої моделі розвитку методичної компетентності асистентів вчителя.

Повнота викладу наукових положень.

Основні положення та висновки дослідження відображено у 15 працях. Зокрема 8 статей опубліковано в наукових фахових виданнях країни з педагогічних наук, 1 – в періодичному науковому виданні, 1 – у закордонному науковому періодичному виданні, 4 публікації – в збірниках матеріалів науково-практичних конференцій. Також розроблено 1 методичні рекомендації, затверджені і рекомендовані вченою радою «Дніпровської академії неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради» до практичного використання в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти. Тож, обґрунтованість методологічної бази, вміле використання здобутків педагогічної та психологічної науки та оригінальність концептуального підходу

щодо вивчення означеної проблеми засвідчує високий науковий рівень представленого дослідження. Як бачимо, заслуговує на увагу широка палітра апробації і впровадження, де йдеться не лише про їх представлення на масових заходах різного рівня, а й про низку публікацій в т.ч. виданнях і, головне, про розроблення авторкою на цьому тлі навчально-методичних матеріалів. Сказане підтверджує вагомий особистий внесок здобувачки, яка має достатній особистий досвід науково-педагогічної діяльності і є фахівцем в означеній галузі.

Дискусійні положення та зауваження.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичну значущість і практичне значення дисертаційної роботи Чигріної Яни Юріївни, виконаної відповідно до сучасних вимог, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Робота набула б більшого практичного спрямування, якщо б дослідниця не обмежилася лише характеристикою сучасного стану організації інклюзивного навчання та результатів вивчення проблеми підготовки та перепідготовки асистента вчителя у педагогічних дослідженнях, а подала аналіз стану та досвіду роботи закладів неперервної освіти з означеного питання.

2. У теоретичній частині дослідження достатньо глибоко проаналізовано українські наукові джерела, разом з тим, на нашу думку, дещо менше уваги приділено працям зарубіжних науковців, щоб підсилило подану інформацію і розширило діапазон проблеми, що досліджується.

3. Доцільно було б детальніше представити результати констатувального та формувального етапів експерименту, зокрема висвітлити механізм отримання узагальнених даних вимірювання за кожним критерієм у вигляді таблиці.

4. У тексті дисертації мають місце окремі мовно-стилістичні огріхи.

Вищезначені міркування й побажання не є принциповими, вони мають пропозиційно-рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку результатів дослідження.

Таким чином, за актуальністю, структурою, повнотою викладу матеріалу, аргументацією основних положень, новизною одержаних результатів дослідження Чигріної Яни Юріївни *«Формування методичної компетентності асистентів вчителя в умовах неперервної освіти»* відповідає вимогам, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а його авторка, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 016 – Спеціальна освіта.

Рецензент:

головний науковий співробітник відділу
освіти дітей з порушеннями сенсорного розвитку
Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка
НАПН України, доктор педагогічних
наук, професор, дійсний член
(академік) НАПН України

В'ячеслав ЗАСЕНКО

